

Projektas yra bendrai finansuojamas iš
Prieglobsčio, migracijos ir integracijos
fondo 2014–2020 metų nacionalinės
programos lėšų

PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METINĖ ATASKAITA 2019 METAI

Vilnius

2020

TURINYS

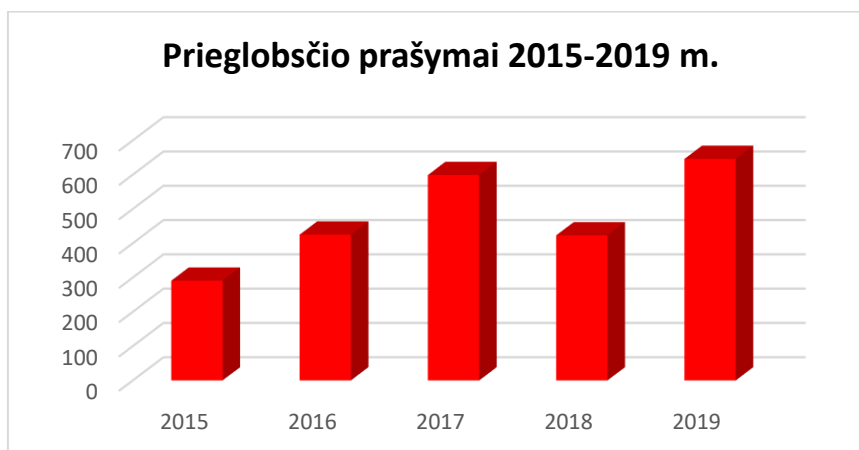
Išvadas	3
1. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO STANDARTAI	8
1.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS	8
1.2. INFORMACIJOS APIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪRĄ SUTEIKIMAS.....	9
1.3. PRIĖMIMO SĄLYGOS	11
1.4. MEDICINOS PASLAUGOS.....	13
1.5. PAŽEIDŽIAMŲ ASMENYS.....	13
1.6. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ SULAIKYMAS	15
2. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METODIKA IR PRINCIPAI	16
2.1. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS TIKSLAS.....	16
2.2. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS UŽDAVINIAI	16
2.3. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS EIGA IR METODAI	17
2.4. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS PRINCIPAI	19
3. 2019 METŲ STEBĖJIMO VIZITŲ BENDRA INFORMACIJA	21
4. PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS VIZITŲ METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI 2019 METAIS.....	24
4.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS	24
4.2. APGYVENDINIMAS	25
4.3. MAITINIMAS.....	26
4.4. NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ PRIĖMIMO SĄLYGOS.....	28
4.4. JUDĖJIMO LAISVĖS RIBOJIMAS	30
4.5. MEDICINOS PASLAUGŲ PRIEINAMUMAS	31
Išvados	33

ĮVADAS

Jau daugiau kaip 20 metų Lietuvos Respublikoje įgyvendinamos prieglobsčio procedūros, ne kartą buvo keičiamos ir tobulinamos, kartu keičiant ir prieglobsčio prašytojų priėmimo Lietuvoje sąlygas bei prašymų suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje nagrinėjimo tvarką¹. Per 25 metus sukurta prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų ir procedūrų sistema, kurios stebėseną bendro susitarimo tarp Jungtinių Tautų Vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro (JTVPK) regioninio biuro Baltijos ir Šiaurės šalims, Valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) bei Lietuvos Raudonojo Kryžiaus (LRK) pagrindu vykdo Lietuvos Raudonasis Kryžius. 2017 m. kovo mėnesį stebėsenos vizitų bei veiklų apimtį papildė Lietuvos Raudonojo Kryžiaus įsipareigojimas įgyvendinti PMIF lėšomis finansuojamą projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“. Pateikiama prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos 2019-ųjų metų ataskaita.

Migracijos departamento prie LR VRM duomenimis, 2015–2019 metų laikotarpiu Lietuvoje buvo pateikti 2326 prieglobsčio prašymai (žr. 1 pav.). Prieš penkerius metus, 2015-aisiais Lietuvoje prieglobsčio prašėsi 291 prieglobsčio prašytojas. 2019 m. priimti 646 prieglobsčio prašymai, taigi per penkerius metus prieglobsčio prašytojų skaičius išaugo daugiau nei du kartus.

1 pav. Prieglobsčio prašymų statistika 2015-2019 metais

2019 metais Migracijos departamentas prie LR VRM gavo 223 prieglobsčio prašymais daugiau nei 2018 metais, o 2018 metais – 176 prieglobsčio prašymais mažiau negu 2017 metais. Per

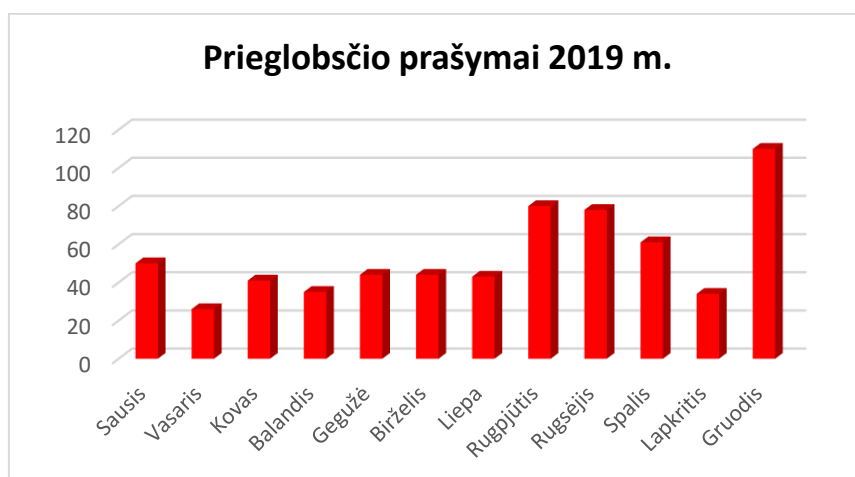
---

¹ Migracijos departamento prie LR VRM Prieglobsčio skyriaus metinė ataskaita „Prieglobstis Lietuvoje 2018 metais“. Ataskaita prieinama čia: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwiK_OPP17DoAhXmkYsKHqKBYcQFjAAegQIBBAB&url=http%3A%2F%2Fmigracija.lrv.lt%2Fuploads%2Fmigracija%2Fdocuments%2Ffiles%2FStatistika%2FPrieglobstis%2FMetin%25C4%2597s%2520ataskaitos%2FAtaskaita_2018%2520m.pdf&usq=AOvVaw3r6GBH3NvdOaE28IOWIHf-

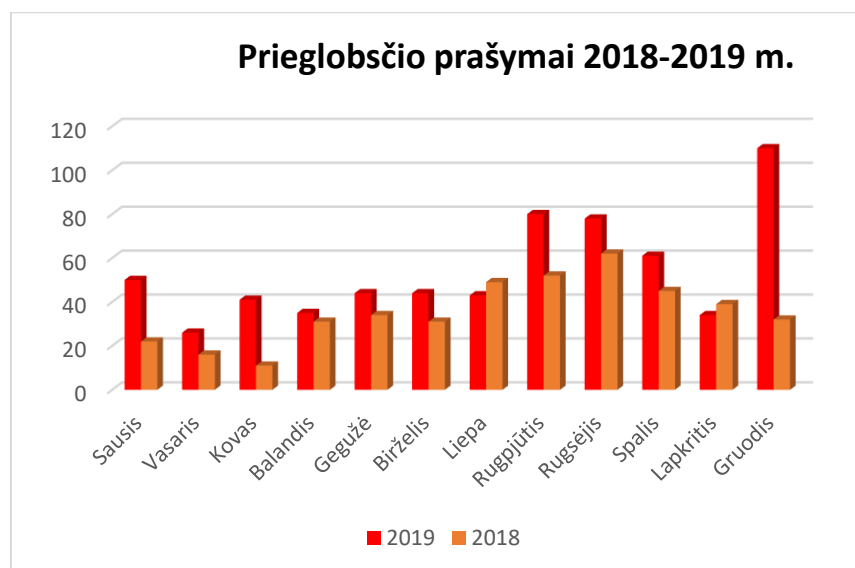
pastaruosius penkerius metus daugiausiai prieglobsčio prašymų sulaukta 2019 m.

Taip pat svarbu paminėti, kad daugiausiai prieglobsčio prašymų 2019 m. buvo pateikta antroje metų pusėje su 80 prieglobsčio prašymų rugpjūčio mėnesį, 78 – rugsėjį, 61 – spalį ir net 110 prieglobsčio prašymų pateiktų gruodį (žr. 2 pav.).

2 pav. Lietuvoje 2019 metais pateikti prieglobsčio prašymai kas mėnesį

3 pav. Prieglobsčio prašymai pateikti 2019 m. ir 2018 m. kas mėnesį palyginimui

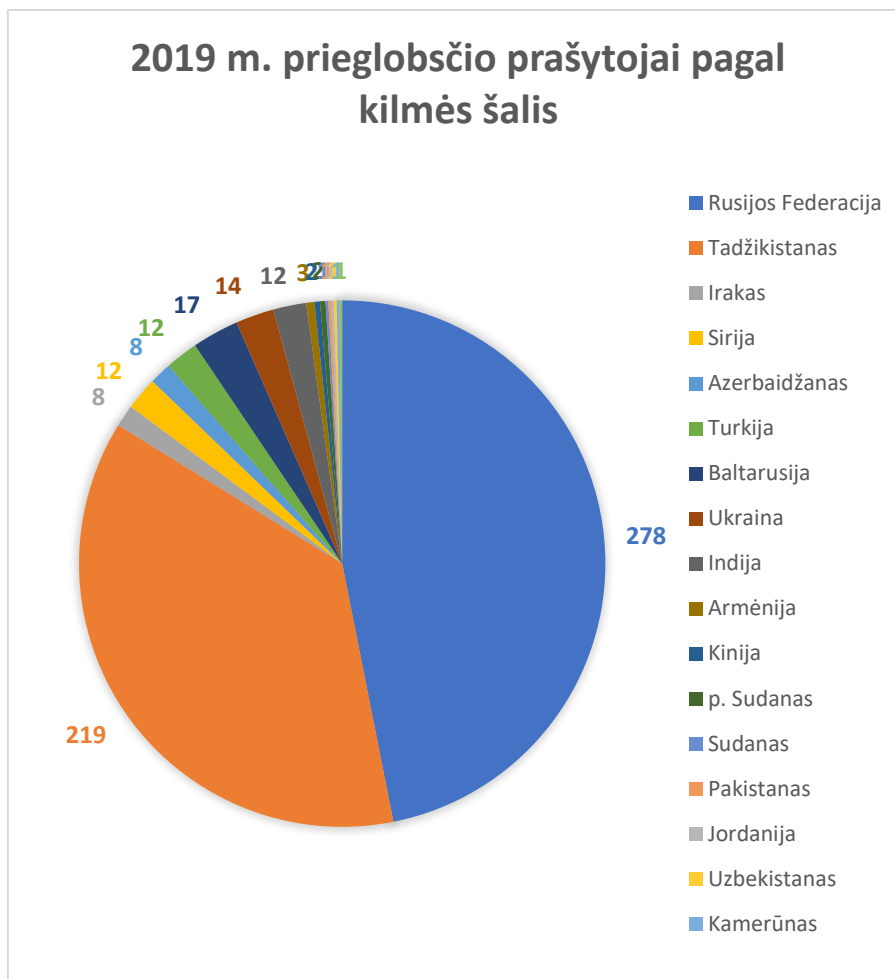

Lyginant 2019 m. kiekvieną mėnesį pateiktų prieglobsčio prašymų skaičius su 2018 m. kiekvieną mėnesį pateiktų prieglobsčio prašymų skaičiais (žr. 3 pav.), matyti, kad 2019 m. beveik kiekvieną mėnesį (išskyrus nedidelius skirtumus liepos ir lapkričio mėnesiais) pateiktų prieglobsčio prašymų skaičius buvo didesnis, nei praėjusiais metais – nuo 4 prieglobsčio prašymų daugiau balandžio mėnesį iki 78 prieglobsčio prašymų daugiau gruodžio mėnesį.

Didžioji dauguma prieglobsčio prašytojų buvo iš Rusijos bei Tadžikistano, atitinkamai

43,4 proc. ir 33,5 proc. Likusius 13 proc. sudaro Azerbaidžano, Afganistano, Turkijos, Sirijos, Ukrainos, Jordanijos, Baltarusijos, Indijos, Irako, Pakistano, Uzbekistano piliečiai (žr. 4 pav.).

4 pav. 2019 m. prieglobsčio prašytojai pagal kilmės šalis

Reikia pastebėti, kad ir 2018 metais dauguma prieglobsčio prašytojų, t. y. 27,8 proc. buvo Tadžikistano piliečiai, antrąją grupę, t. y. 13,9 proc., sudarė prieglobsčio prašytojai iš Rusijos bei 8,5 proc. ir 7,5 proc. prieglobsčio prašytojų atitinkamai atvyko iš Irako ir Sirijos.

Atkreiptinas dėmesys, kad Tadžikistano piliečiai tarp Europos Sąjungoje prašančių prieglobsčio prašytojų nepatenka net į pirmąjį 30-ką nei 2018, nei 2019 metais. Rusijos piliečiai – 15 vietoje². Remiantis ES statistikos tarnybos Eurostat pateiktais 2019 m. 3 ketvirčio duomenimis – trys šalys, iš kurių į ES atvyksta daugiausia prieglobsčio prašytojų, yra Sirija, Afganistanas ir Venesuela.

Kita svarbi aplinkybė 2019 m. stipriai įtakojusi prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas,

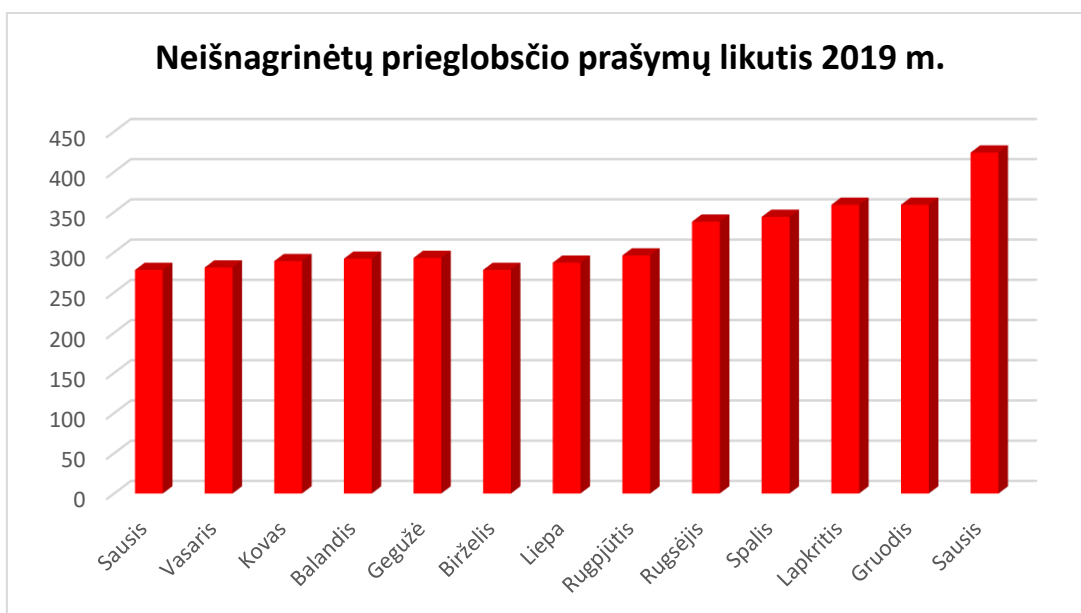
² Statistika prieinama čia: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report#Where_do_asylum_applicants_come_from.3F

stipriai išaugęs Migracijos departamento prie LR VRM neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų likutis nuo 82 neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų 2016-aisiais iki 424 neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų, fiksuojamų 2020 m. sausio 1 d. (žr. 5 pav.). Neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų skaičiaus didėjimas lėmė tai, kad mažėjo galimybės apgyvendinti prieglobsčio prašytojus Užsieniečių registracijos centre ir Pabėgėlių priėmimo centre, dėl tokių priežasčių nuo rugsėjo mėnesio stebėtas prieglobsčio prašytojų laikomų pasienio kontrolės punktuose ir užkardose ilgiau kaip 48 val. skaičiaus didėjimas, kuris ypatingai išaugo 2019 m. gruodžio mėnesį. Būtent tai įtakojo Lietuvos Raudonojo Kryžiaus sprendimą 2019-aisiais didesnę dėmesį skirti stebėsenai PKP ir užkardose.

5 pav. Neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų likutis, fiksuojamas kiekvienų metų sausio 1 d.

6 pav. Neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų likutis kas mėnesį 2019 m.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2019 m. liepos 1 d. keitėsi prieglobsčio prašymų pateikimo vietas. Kaip nurodoma LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 67 straipsnio 1 dalyje, užsieniečio prašymas suteikti prieglobstį gali būti pateiktas: 1) pasienio kontrolės punktuose arba Lietuvos Respublikos teritorijoje, kurioje galioja pasienio teisinis režimas, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai; 2) Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus nurodytą šios dalies 1 punkte, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai ar Migracijos departamentui. Nuo 2019 m. liepos 1 d. prieglobsčio prašymų negalima pateikti policijos įstaigose. Kitas svarbus pokytis, įtakotas migracijos reformos, yra tas, kad pirminės prieglobsčio prašytojų apklausas vykdo VSAT Kriminalinių tyrimų valdybos Migracijos skyriaus atstovai. Pirminės apklausos taip pat neatliekamos Vilniaus oro uosto užkardoje. Prieglobsčio prašytojai, grąžinti pagal Dublino III Reglamentą, vežami į Užsieniečių registracijos centrą, kuriame atliekama jų pirminė prieglobsčio prašymo apklausa.

1. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO STANDARTAI

1.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLOBSČIO PROCEDŪROS

„Kiekvienas turi teisę kitose šalyse ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis.“
Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 14 straipsnis.

„Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso bei Europos Sąjungos sutartį ir Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo.“ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, 18 straipsnis.

„Kompetentingas pareigūnas (pvz., imigracijos pareigūnas arba pasienio policijos pareigūnas), į kurį pareiškėjas kreipiasi Susitariančiosios valstybės pasienyje arba teritorijoje, turėtų turėti aiškius nurodymus, kaip spręsti tokius atvejus, kurie gali patekti į atitinkamų tarptautinių dokumentų taikymo sritį. Jis privalo veikti pagal negražinimo principą ir perduoti tokius atvejus aukštesnei valdžios institucijai. Pareiškėjui turėtų būti pateiktos reikalingos rekomendacijos dėl vykdytinos procedūros.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvados, 1977 m. spalio 12 d., Pabėgėlių statuso nustatymas Nr. 8 (XXVIII) – 1977 m., e punkto i ir ii papunkčiai.

„Valstybės narės užtikrina, kad kiekvienas veiksnius suaugęs asmuo turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 7 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad nepilnametis turėtų teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu, jeigu pagal atitinkamos valstybės narės teisę jis turi procesinį veiksnumą, arba per savo tėvus ar kitus suaugusius šeimos narius, arba pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką už jį atsakingą suaugusį asmenį, arba per atstovą.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 7 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos paprašęs asmuo turėtų veiksmingą galimybę prašymą pateikti kuo greičiau.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 6 straipsnio 2 dalis.

„Esant požymiams, kad trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės, laikomi sulaikymo patalpose ar sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas prie išorės sienų, gali pageidauti prašyti tarptautinės apsaugos, valstybės narės jiems suteikia informaciją, kaip tai padaryti. Tose sulaikymo patalpose ir perėjimo punktuose valstybės narės užtikrina vertimą žodžiu, jeigu jo reikia, siekiant sudaryti sąlygas naudotis prieglobsčio procedūra.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 8 straipsnio 1 dalis.

„Jeigu trečiosios šalies piliečiai ir asmenys be pilietybės, pareiškę norą prašyti tarptautinės apsaugos, paprašo tarptautinės apsaugos, jie turėtų įvykdyti šios direktyvos ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (5), reikalavimus bei naudotis šiose direktyvose nustatytais teisėmis. Tam valstybės narės turėtų kuo greičiau registruoti tuos asmenis, kaip tarptautinės apsaugos prašytojus.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 27 konstatuojamoji dalis.

„Užsieniečio prašymas suteikti prieglobstį gali būti pateiktas: 1) pasienio kontrolės punktuose arba Lietuvos Respublikos teritorijoje, kurioje galioja pasienio teisinis režimas, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai; 2) Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus nurodytą šios dalies 1 punkte, – Valstybės sienos apsaugos tarnybai ar Migracijos departamentui.“ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 67 straipsnio 1 dalis.

„Sprendimą neįleisti užsieniečio į Lietuvos Respubliką priima Valstybės sienos apsaugos tarnyba. Sprendimas neįleisti užsieniečio į Lietuvos Respubliką nepriimamas dėl užsieniečio, kuris pateikė prašymą suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje“. LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 8 straipsnio 2 dalis.

„Prieglobsčio prašymas gali būti pateiktas tiek raštu, tiek ir žodžiu“. LR vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. 1V-131 patvirtintas „Dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašas“, 22.1 ir 22.2 punktai.

1.2. INFORMACIJOS APIE PRIEGLBSČIO PROCEDŪRĄ SUTEIKIMAS

„1. Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams būtų suteikta informacija apie organizacijas arba asmenų grupes, teikiančias specialią teisinę pagalbą, bei apie organizacijas, kurios galėtų suteikti pagalbą arba juos informuoti apie esamas priėmimo sąlygas, įskaitant sveikatos priežiūrą.

2. Valstybės narės užtikrina, kad 1 dalyje nurodyta informacija būtų teikiama raštu ir ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turi suprasti prašytojas. Tam tikrais atvejais ši informacija taip pat gali būti teikiama žodžiu.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 5 straipsnis.

„Nepaisant to, ar prieglobsčio prašytojai pateikia savo prašymus iš karto po atvykimo arba patekimo į šalį, jie dažnai susiduria su sunkumais pačiame pradiniam prieglobsčio suteikimo proceso etape. Jiems gali trūkti pagrindinės informacijos apie prieglobsčio suteikimo procedūrą ir jie gali negalėti pateikti savo prašymų oficialiai arba suprantamai, be tinkamų konsultacijų dėl praktinio jų priėmimo organizavimo, prieglobsčio suteikimo procedūros ir kitos naudingos

informacijos.“ JTVPK, Pasaulinės konsultacijos dėl tarptautinės apsaugos/trečioji tema: prieglobsčio prašytojų priėmimas, įskaitant elgesio standartus, individualių prieglobsčio sistemų kontekste, 2001 m. rugsėjo 4 d., EC/GC/01/17, 11 punktas.

„Pareiškėjui turėtų būti suteiktos reikalingos konsultacijos dėl vykdytinos procedūros.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvados, 1977 m. spalio 12 d., Pabėgėlių statuso nustatymas Nr. 8 (XXVIII) – 1977 m., e punkto ii papunktis.

„Valstybės narės užtikrina, kad tos [...] institucijos, kurių, tikėtina, gali būti prašoma tarptautinės apsaugos, kaip antai policija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, imigracijos tarnybos, ir sulaikymo įstaigos darbuotojai gautų atitinkamą informaciją, jiems būtų teikiamas reikiamo lygio mokymas, atitinkantis jų užduotis bei pareigas, ir jiems būtų nurodyta informuoti prašytojus, kam ir kaip pateikti tarptautinės apsaugos prašymus.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 6 straipsnio 1 dalis.

„Siekiant užtikrinti galimybę veiksmingai naudotis nagrinėjimo procedūra, valstybės tarnautojai, kurie pirmieji susiduria su tarptautinės apsaugos siekiančiais asmenimis, visų pirma, valstybės tarnautojai, stebintys sausumos ar jūrų sienas arba vykdantys patikrinimus kertant sieną, turėtų gauti reikiamą informaciją ir dalyvauti būtinuose mokymuose apie tai, kaip atpažinti ir tvarkyti tarptautinės apsaugos prašymus, *inter alia*, deramai atsižvelgiant į atitinkamas EPPB parengtas gaires. Valstybės tarnautojai valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenius ir tranzito zonas, esantiems trečiųjų šalių piliečiams arba asmenims be pilietybės, paprašiusiems tarptautinės apsaugos, turėtų sugebėti suteikti svarbią informaciją apie tai, kur ir kaip galima pateikti tarptautinės apsaugos prašymą. [...]“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 26 konstatuojamoji dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad visi prašytojai galėtų [gauti] [...] informaciją apie taikytiną procedūrą ir apie savo teises ir pareigas tos procedūros metu bei galimas savo pareigų nesilaikymo ir nebendradarbiavimo su institucijomis pasekmes ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turėtų suprasti. Jiems turi būti pranešta apie laiką, jiems prieinamas priemonės, siekiant įvykdyti pareigą suteikti Direktyvos 2011/95/ES 4 straipsnyje nurodytą informaciją, taip pat apie pasekmes, kylančias tiesiogiai ar netiesiogiai atsiėmus prašymą. Ta informacija suteikiama laiku, kad jie galėtų pasinaudoti šia Direktyva užtikrinamomis teisėmis ir įvykdyti [...] nurodytas pareigas.“ Europos Sąjungos prieglobsčio procedūrų direktyva, 12 straipsnio 1 dalies a punktas.

1.3. PRIĖMIMO SĄLYGOS

„Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.“ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 25 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno teisę į pakankamą savo ir savo šeimos gyvenimo lygį, įskaitant teisę turėti pakankamai maisto, drabužių ir būstą, taip pat į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą. [...]“ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, 11 straipsnis.

„Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichinę sveikatą.“ Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, 12 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi.“ Vaiko teisių konvencija, 27 straipsnio 1 dalis.

„Prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę kreiptis į atitinkamas valstybines ir nevalstybines įstaigas, kai jiems yra reikalinga pagalba, kad būtų užtikrinti jų elementarūs poreikiai gauti pagalbą, įskaitant maistą, rūbus, apgyvendinimą ir medicinos priežiūrą bei pagarbą jų privatumui.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvada „Dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste“, Nr. 93 (LIII) – 2002 m.

„Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos besiprašantys prašytojai turėtų galimybę naudotis materialinėmis priėmimo sąlygomis.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 1 dalis.

„Valstybės narės užtikrina, kad materialinėmis priėmimo sąlygomis prašytojams būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis, kuriuo suteikiamos jų pragyvenimo garantijos ir apsaugoma jų fizinė bei psichinė sveikata.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 2 dalies 1 punktas.

„Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos

sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias sunkaus psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 21 straipsnis.

„Valstybės narės užtikrina, kad konkrečiais atvejais pažeidžiamiems asmenims, kaip numatyta 21 straipsnyje, taip pat ir sulaikytiems asmenims būtų garantuojamas tinkamas gyvenimo lygis.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 17 straipsnio 2 dalies 2 punktas.

„Užtikrinant atitinkamą privatumą vienos šeimos nariai apgyvendinami kartu atskiroje gyvenamojoje patalpoje arba greta esančiose, viena nuo kitos neizoliuotose gyvenamosiose patalpose, išskyrus atvejus, kai vienas iš šeimos narių prieštarauja tokiam apgyvendinimui ir tam yra objektyvios priežastys.“ Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. 1V-340, I Skyrius, Bendrosios nuostatos, 4.4 punktas.

„Prieglobsčio prašytojų maitinimo organizavimas: prieglobsčio prašytojams, lydimiems VSAT pareigūnų, turi būti sudaryta galimybė savo lėšomis įsigyti maistą artimiausiose maisto prekių parduotuvėse ar viešojo maitinimo įstaigose; jeigu prieglobsčio prašytojai neturi lėšų, jų maitinimas organizuojamas VSAT vado nustatyta tvarka.“ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. gegužės 6 d. įsakymas „Dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose sąlygų aprašas“ Nr. V-346, 6 punktas.

„Prieglobsčio prašytojui turi būti suteikta galimybė pabūti gryname ore“. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. gegužės 6 d. įsakymas „Dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose sąlygų aprašas“ Nr. V-346, 9 punktas.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2019 m. lapkričio 12 d. sprendime byloje C-233/18 *Zubair Haqbin* prieš *Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers* yra nurodęs, kad valstybės narės įpareigojamos nuolat ir nepertraukiamai užtikrinti orumo nežeminantį gyvenimo lygį. Kita vertus, valstybės narių institucijos turi užtikrinti galimybę naudotis tokį gyvenimo lygį galinčiomis garantuoti materialinėmis priėmimo sąlygomis nustatyta tvarka, tai yra jų atsakomybė, net ir tais atvejais, kai prireikus jos naudojasi paslaugomis privačių fizinių ar juridinių asmenų, kurie jų prižiūrimi įgyvendina tokią pareigą. Taip pat vertindamos vaiko interesus, valstybės narės visų pirma tinkamai atsižvelgia į tokius veiksnius kaip nepilnamečio gerovė ir socialinė raida, ypač – į nepilnamečio asmeninę situaciją, taip pat saugumo aspektus. Be to, valstybė narė, nustatydamas

sankcijas, kurios prieglobsčio prašytojui gali būti taikomos už padarytą sunkų apgyvendinimo taisyklių pažeidimą ir akivaizdžiai agresyvių elgesį, negali numatyti sankcijos, panaikinančios teisę į materialines priėmimo sąlygas, susijusias su gyvenamuoju būstu, maistu ar apranga, net ir laikinai, nes ja iš šio prašytojo būtų atimta galimybė patenkinti savo būtiniausius poreikius. Taikant kitas sankcijas visais atvejais turi būti laikomasi proporcingumo principo ir žmogaus orumo gerbimo.

1.4. MEDICINOS PASLAUGOS

„Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.“ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 25 straipsnio 1 dalis.

„Prieglobsčio prašytojai turėtų galimybę kreiptis į atitinkamas valstybines ir nevalstybines įstaigas, kai jiems yra reikalinga pagalba, kad būtų užtikrinti jų elementarūs poreikiai gauti pagalbą, įskaitant maistą, rūbus, apgyvendinimą ir medicinos priežiūrą bei pagarbą jų privatumui.“ JTVPK Vykdomojo komiteto (EXCOM) išvada „Dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo individualių prieglobsčio sistemų kontekste“, Nr. 93 (LIII) – 2002 m.

„Valstybės narės užtikrina, kad prašytojams būtų suteikta reikalinga sveikatos priežiūra, į kurią įeina bent jau pirmoji medicinos pagalba ir būtiniausias gydymas ligų ir rimtų psichikos sutrikimų atveju.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 19 straipsnis, 1 punktas.

„Valstybės narės specialių priėmimo poreikių turintiems prašytojams suteikia būtiną medicinos ar kitokią pagalbą, įskaitant prireikus tinkamą psichinės sveikatos priežiūrą.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 19 straipsnis, 2 punktas.

„Pastebėjus prieglobsčio prašytojo sveikatos pablogėjimą arba jam pasiskundus dėl sveikatos sutrikimo, VSAT pareigūnai iškviečia greitąją medicininę pagalbą. Jeigu prieglobsčio prašytojui reikalingas ambulatorinis gydymas, organizuojama VSAT pareigūnų palyda ir užtikrinama, kad prieglobsčio prašytojas savavališkai nepasišalintų iš gydymo įstaigos.“ 2016 m. gegužės 6 d. LR vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose sąlygų aprašas“ Nr. V-346, 7 punktas.

1.5. PAŽEIDŽIAMŲ ASMENYS

„Valstybės narės atsižvelgia į specifinius pažeidžiamų asmenų, pavyzdžiui, nepilnamečių, nelydimų nepilnamečių, žmonių su negalia, vyresnio amžiaus žmonių, nėščių moterų, nepilnamečius vaikus turinčių vienišų tėvų, prekybos žmonėmis aukų, sunkiai sergančių, psichikos sutrikimų turinčių asmenų, taip pat asmenų, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias

sunkaus psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukų, poreikius nacionalinės teisės aktuose, kuriais įgyvendinama ši direktyva.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 21 straipsnis.

„1. Valstybės narės, įgyvendindamos su nepilnamečiais susijusias šios direktyvos nuostatas, pirmiausia atsižvelgia į vaiko interesus. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jų fiziniam, protiniam, dvasiniam, moraliniam ir socialiniam vystymuisi.

2. Vertindamos vaiko interesus, valstybės narės visų pirma tinkamai atsižvelgia į šiuos veiksnius:

- a) šeimos susijungimo galimybes;
- b) nepilnamečio gerovę ir socialinę raidą, ypač – į nepilnamečio patirtį;
- c) saugumo ir apsaugos aspektus, ypač jei nepilnamečiui kyla grėsmė, kad nepilnametis yra arba gali tapti prekybos žmonėmis auka;
- d) nepilnamečio pažiūras, atsižvelgdamos į jo amžių ir brandą.

3. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai turėtų galimybę užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas, 18 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytose patalpose ir apgyvendinimo centruose, taip pat veiklą gryname ore.

4. Valstybės narės suteikia galimybę naudotis reabilitacijos paslaugomis tiems nepilnamečiams, kurie yra patyrę bet kokią prievartą, buvo be priežiūros, išnaudojami, kankinami, su kuriais buvo žiauriai, nežmoniška ir žeminančiai elgiamasi arba kurie yra nukentėję karinių konfliktų metu, bei užtikrina, kad būtų teikiama reikiama psichinės sveikatos priežiūra ir prireikus suteikta kvalifikuota psichologinė pagalba.

5. Valstybės narės užtikrina, kad nepilnamečiai prašytojų vaikai arba nepilnamečiai prašytojai būtų apgyvendinti su savo tėvais, nesusituokusiais jų nepilnamečiais broliais ir (arba) seserimis arba su suaugusiu asmeniu, kuris už juos atsakingas pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką, jei tai daroma atsižvelgiant į atitinkamų nepilnamečių interesus.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 23 straipsnis.

„1. Valstybės narės užtikrina, kad kankinimus, išprievartavimą ar kitokius rimtus smurtinius veiksmus patyrę asmenys gautų reikiamą pagalbą dėl tokiais veiksmais padarytos žalos, visų pirma galėtų naudotis tinkamu medicininiu ir psichologiniu gydymu arba priežiūra.

2. Su kankinimų, išprievartavimo ar kitokio sunkaus smurto aukomis dirbantys asmenys turi būti dalyvavę reikiamuose mokymuose, susijusiuose su jų poreikiais, ir toliau juose dalyvauti, bei būti susaistyti nacionalinėje teisėje numatytų konfidencialumo taisyklių dėl bet kokios atliekant pareigas gautos informacijos.“ Europos Sąjungos priėmimo sąlygų direktyva, 25 straipsnis.

1.6. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ SULAIKYMAS

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. kovo 14 d. byloje Ilias ir Ahmed v. Vengrija (pareiškimo Nr. 47287/15) buvo konstatuota, kad prieglobsčio prašytojų izoliavimas tranzito zonoje be formalaus sprendimo yra *de facto* laisvės atėmimas ir pažeidžia Europos žmogaus teisių konvencijos 5 str. Negalėjimas apskųsti sulaikymo yra Europos žmogaus teisių konvencijos 5 str. 4 d. pažeidimas.

„Bet koks sulaikymas arba laisvės atėmimas turi būti autorizuotas ir vykdomas pagal nacionalinius įstatymus. Bet koks laisvės atėmimas, kuris neatitinka nacionalinės teisės, laikomas neteisėtu tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės požiūriu. Tačiau, nors nacionaliniai įstatymai turi pagrindinę svarbą nustatant sulaikymo teisėtumą, tai „ne visada yra lemiamas elementas vertinant laisvės atėmimo pagrįstumą“. Ypač reikia atsižvelgti į tai, koks yra esminis asmenų apsaugos nuo savavališko jų laisvės atėmimo tikslas.“ JTVPK gairės Prieglobsčio prašytojų sulaikymui ir alternatyvioms sulaikymui priemonėms taikomų kriterijų bei standartų gairės, 3-ioji gairė, 15 d.

„Pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose prieglobsčio prašytojai apgyvendinami jiems įrengtose patalpose. Jeigu pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose nėra galimybių prieglobsčio prašytojams užtikrinti tinkamų priėmimo sąlygų prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo laikotarpiu, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, suderinusi su Migracijos departamentu, priima sprendimą įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką. Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose ir tranzito zonose sąlygas nustato vidaus reikalų ministras.“ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 5 straipsnio 8 dalis.

„Teisėsaugos institucijos pareigūno rašytiniu sprendimu užsienietis gali būti sulaikomas ne ilgiau kaip 48 valandoms. Ilgiau kaip 48 valandoms užsienietis teismo sprendimu sulaikomas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje.“ LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 114 straipsnio 1 ir 2 dalys.

„Pažeidžiami asmenys ir šeimos, kuriose yra nepilnamečių užsieniečių, gali būti sulaikyti tik ypatingu atveju, atsižvelgiant į geriausius vaiko ir pažeidžiamų asmenų interesus.“ Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 114 straipsnio 4 dalis.

2. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS METODIKA IR PRINCIPAI

2.1. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS TIKSLAS

Lietuvos Raudonasis Kryžius pasienio stebėseną vykdo nuo 2010 metų ir to pagrindas yra susitarimas tarp VSAT, JTVPK bei LRK. Susitarimu siekiama prisidėti prie skaidrios prieglobsčio sistemos kūrimo ir užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojų teisės būtų gerbiamos nuo jų patekimo į Lietuvos teritoriją. Siekiant didinti stebimų atvejų apimtį ir plėsti stebimų įstaigų ratą, nuo 2017 m. kovo 16 d. LRK įgyvendina PMIF finansuojamą projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“, kurio tikslas – vykdyti priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną, siekiant pagerinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą.

Pagrindiniai stebėsenos tikslai yra *stebėti* (turėti prieigą prie teisės aktais apibrėžtų prieglobsčio prašymų pateikimo vietų, dokumentų, prieglobsčio prašytojų ir pan.); *rinkti ir vertinti* (objektyviai fiksuoti kaip vykdomos procedūros ir ar priėmimo sąlygos atitinka galiojančius standartus taip pat analizuoti turimą medžiagą); *informuoti* (teikti informaciją ir bendradarbiauti su valstybinėmis institucijomis, kurios pagal įstatymus turi užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas prieglobsčio prašytojams) ir *siekti pokyčio*, kuris yra reikalingas tam, kad būtų užtikrintos pagrindinės prieglobsčio prašytojo teisės.

Iškeltas tikslas, mažai tikėtina, būtų sėkmingai įgyvendinamas be nuolatinio ir konstruktyvaus bendradarbiavimo tarp valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų susijusių organizacijų.

2.2. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS UŽDAVINIAI

Įgyvendinant prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną, keliami keturi pagrindiniai stebėsenos uždaviniai:

1. Vykdamas trečiosios valstybės (ne Europos Sąjungos) piliečių arba asmenų be pilietybės, kurie LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 67 straipsnio nustatyta tvarka yra pateikę prašymus suteikti prieglobstį ir dėl kurių dar nėra priimti galutiniai sprendimai, priėmimų sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo stebėseną, pagerinti tikslinės grupės asmenų priėmimo sąlygų ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą.
2. Nešališkai ir objektyviai vertinti, ar institucija, atsakinga už prieglobsčio prašytojų priėmimą ir prieglobsčio procedūrų įgyvendinimą, laikosi Europos Sąjungos pagrindinių teisių

chartijoje (OL 2016 C 202, p. 389), 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL 2013 L 180, p. 60), 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL 2013 L 180, p. 96), ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių apsaugos dokumentuose įtvirtintų reikalavimų.

3. Vadovaujantis Lietuvos migracijos politikos gairėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79 „Dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo“ (galiojanti redakcija 2019 m. kovo 6 d. Nr. 231), prisidėti prie veiksmingos bendrosios Europos prieglobsčio sistemos kūrimo, kuria siekiama konsoliduoti tarptautinės apsaugos standartus visoje ES, priemonių įgyvendinimo. Taip pat prisidėti prie Lietuvos prieglobsčio sistemos, kuri yra bendrosios Europos prieglobsčio sistemos dalis, tobulinamo taip, kad būtų užtikrintos kokybiškos ir veiksmingos prieglobsčio procedūros.
4. Užtikrinti prieglobsčio procedūrų įgyvendinime dalyvaujančių valstybinių ir nevyriausybinių institucijų bendradarbiavimą, jį stiprinant susitikimų metu ir diskusijų metu ieškant bendrų sprendimų stebėsenos metu identifikuotoms problemoms spręsti.

2.3. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS EIGA IR METODAI

Priėmimo sąlygų stebėtojas atlieka stebėsenos vizitus VSAT pasienio kontrolės punktuose ir užkardose, VSAT Užsieniečių registracijos centre ir Pabėgėlių priėmimo centre.

Pagal trišalį susitarimą, apie kurį jau buvo kalbėta ataskaitos įvade, VSAT pareigūnai informuoja LRK atstovus apie pasienyje prieglobsčio prašančius žmones. Apie Lietuvos teritorijoje prieglobsčio prašančius migrantus informuoja VSAT Užsieniečių registracijos centro pareigūnai. LRK atstovai turi teisę vykti į pasienio kontrolės punktus, VSAT Užsieniečių registracijos centrą, Pabėgėlių priėmimo centrą bei stebėti ne tik prieglobsčio prašymų pateikimo procedūras, bet taip pat pareigūnų procedūrinius veiksmus, vertinti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas bei suteikti šiems žmonėms pirminę informaciją apie prieglobsčio procedūras Lietuvoje.

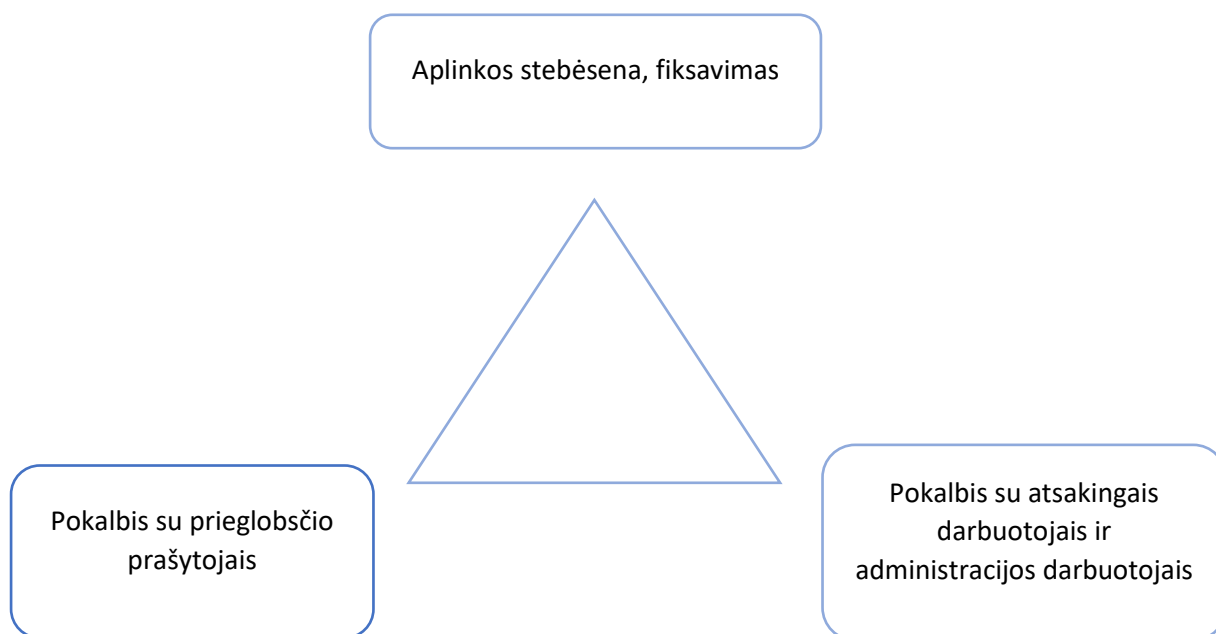
Siekiant įgyvendinti išskeltus tikslus, informacija yra renkama: suplanuotų stebėsenos vizitų metu; nuolatinių stebėsenos vizitų metu; ad hoc stebėsenos vizitų metu.

1. Suplanuotų stebėsenos vizitų tikslas yra susipažinti su institucijos veikla, vykdomomis procedūromis, patalpomis, kuriose laikinai galėtų būti apgyvendinti prieglobsčio prašytojai, vidaus tvarkos taisyklėmis ir pan. Stebėtojai tai pat pristato savo veiklas, jos tikslus,

uždavinius, darbo metodus; informuoja apie teikiamas ataskaitas. Suplanuoti vizitai organizuojami iš anksto susitarus dėl stebėsenos vizito laiko.

2. Nuolatinių vizitų metu stebėtojas reguliariai vertina esamas priėmimo sąlygas ir procedūras. Šie vizitai dažniausiai taikomi stebėti prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo patalpas VSAT Užsieniečių registracijos centre bei Pabėgėlių priėmimo centre. Dėl datos ir laiko susitariama iš anksto. Vienas iš svarbiausių nuolatinių vizitų tikslų yra stebėti pokytį ir priežastis, kodėl pokytis vyksta/nevyksta. Išsami informacija renkama bendraujant su institucijos vadovu, darbuotojais, susipažįstant su institucijos dokumentais, stebint aplinką, komunikaciją. Svarbus informacijos šaltinis yra pats prieglobsčio prašytojas, kurio požiūris į sistemą, kurioje jis atsidūrė yra autentiškas, pagrįstas individualia patirtimi.
3. *Ad hoc* vizitai yra neplanuoti, juos stebėtojas vykdo iš karto gavęs informaciją apie pasienio perėjimo punkte pasiprašiusius prieglobsčio žmones. Susitikęs su prieglobsčio prašytoju, stebėtojas renka informaciją apie „čia ir dabar“ esančią situaciją. *Stebimi, vertinami* ir analizuojami duomenys apie prieglobsčio prašytojų materialines priėmimo sąlygas, prieglobsčio procedūrų įgyvendinimo efektyvumą ir atitikimą įstatymams bei tarptautinėms normoms. Ypač didelis dėmesys yra skiriamas pažeidžiamiems prieglobsčio prašytojams. Vizito metu stebėtojas bendrauja su prieglobsčio prašytoju (pateikdamas jam klausimus kaip pvz., „ar prieglobsčio prašymą pateikėte žodžiu? Jūs buvote vienas ar su advokatu? Ar pareigūnai jums suteikė informacijos apie prieglobsčio procedūrą, eigą? Kaip vertinate savo sveikatą?“ ir pan.). Vizito metu stebima aplinka, pvz., ar patalpoje pakankamai natūralios šviesos, ar yra pakankamai lovų; ar tvarkingi tualetai bei dušo kambariai ir pan.; stebėtojas bendrauja su pareigūnais siekdamas sužinoti, pvz., kada atvyko prieglobsčio prašytojas? Kokios tolimesnės procedūros jo laukia? Kada buvo išduoti maisto paketai ir pan. Pasitaiko atvejų, kai stebėtojas tampa tarpininku tarp pareigūno ir prieglobsčio prašytojo, išsiaiškinti nesusipratimus arba perduodant informaciją. Labai svarbu išsiaiškinti ir kaip sėkmingai vyksta komunikacija tarp prieglobsčio prašytojo ir pareigūno. Nuolatinių vizitų bei *ad hoc* vizitų informacijos rinkimo ir vertinimo schemą iliustruoja 7 pav. (APT, IDC, UNCHR „Stebėseną migrantų sulaikymo vietose, praktinis vadovas“, 2014).

7 pav. Stebėsenos vizitų informacijos rinkimo ir vertinimo schema

Siekiant įgyvendinti atsakingų valstybės institucijų informavimo tikslą, po kiekvieno stebėjimo vizito priėmimo sąlygų stebėtojas parengia ataskaitą apie konkretų stebėtą atvejį, kurioje įformina stebėsenos rezultatus (papildydamas nuotraukomis, jeigu to reikia). Stebėjimo ataskaita su rekomendacijomis siunčiama stebėtai institucijai.

LRK yra įsipareigojęs atlikti ne mažiau kaip 24 stebėsenos vizitus įgyvendindamas PMIF finansuojamą projektą „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“. Dar 18 vizitų bei 5 apklausų stebėseną numatyta 2019 metais, įgyvendinant JTVPK finansuojamą projektą. Išsami, papildyta pavyzdžiais, susijusiais su individualiais atvejais, ataskaita teikiama kartą per metus.

Siekiant pokyčio, skatinamas aktyvus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, todėl metinė ataskaita pristatoma apskrito stalo diskusijos metu, kuri skirta ne tik susipažinti su surinkta, susisteminta medžiaga, tačiau sukuriama erdvė diskutuoti: įvardinti iššūkius, terminus pokyčiui pasiekti, aptarti finansinius ir žmogiškuosius resursus, pasiskirstyti atsakomybės tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektorių bei kitų suinteresuotų šalių.

2.4. PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJŲ PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS PRINCIPAI

Stebėsenos vizitų organizavimas ir eiga neatsiejami nuo stebėtojo etikos ir principų, kuriais jis vadovaujasi įgyvendindamas stebėsenos tikslus ir uždavinius.

Leidinyje „Stebėseną migrantų sulaikymo vietose, praktinis vadovas“, kurį 2014 metais išleido migrantų teises ginančios organizacijos, tarp jų ir JTVPK, kaip pagrindinis principas, kuriuo turi vadovautis stebėtojas vizito metu – *žalos nedarymas*. Stebėtojas įsipareigoja vengti situacijų, kuomet

jo veikla gali pakenkti žmogui arba žmonių grupei. Jeigu stebėtojas įžvelgia priežasčių, dėl kurių gali būti pakenkta žmogaus saugumui, tapatybės nustatymui, pablogėti jo fizinė at psichologinė būklė, verta rimtai susimąstyti, kaip turi būti toliau planuojami stebėsenos veiksmai arba jų iš viso atsisakoma.

Rinkdamas informaciją stebėtojas gerbia žmogaus orumą, patirtį, nuomonę ir supranta žmogaus teisę dalintis savo patirtimi arba atsisakyti tai daryti. *Pagarba žmogaus apsisprendimo laisvei* pasidalinti patiriamais išgyvenimais; trūkumais, kuriuos jis identifikuoja, vertindamas priėmimo sąlygas, neatsiejimas nuo *konfidencialumo* principu. Teikdamas atskaitą, stebėtojas naudoja nuasmenintus faktus, koduoja duomenis, atsargiai aprašo aplinkybes. Stengdamasis *užtikrinti* prieglobsčio prašytojų *saugumą*, surinkta informacija (ataskaitos, užrašai), neatskleidžiant asmens duomenų ir aplinkybių, kurios leistų atpažinti konkretų žmogų, dalinamasi tik su suinteresuotomis grupėmis, kurios tiesiogiai dalyvauja įgyvendinant prieglobsčio prašytojų priėmimą ir su tuo susijusias procedūras. Šių principų užtikrinimas reikalauja iš stebėtojo *jautrumo* susidariusiai situacijai bei pastangų užsitikrinti *patikimo* klausytojo vaidmenį.

Stebėsenos uždaviniai įpareigoja nešališkai ir objektyviai vertinti surinktą informaciją, todėl stebėtojas privalo būti *nešališkas ir objektyvus vertintojas*, visgi ir pati informacija turi būti renkama vadovaujantis tam tikrais principais: rinkdamas informaciją, stebėtojas įsipareigoja būti *nuoseklus, tikslus, kantrus, užtikrinti pastovumą*.

Vykdydamas stebėseną, stebėtojas vadovaujasi dviem pagrindiniais Raudonojo Kryžiaus/Raudonojo Pasmėnlio judėjimo principais: *neutralumu ir nepriklausomybe*. Neutralumas reiškia, kad „neįsitraukiama į politinio, religinio, rasinio ar ideologinio pobūdžio polemiką“, t. y. situacija fiksuojama ir vertinama lyginant su aktualiais standartais. Taip pat organizuojamos diskusijos apie pokyčio galimybes. Nepriklausomybės principas yra aiškinamas tuo, kad nacionalinės draugijos, būdamos savo vyriausybių pagalbininkėmis humanitarinėje srityje ir laikydamasis savo šalių įstatymų, turi išsaugoti savo savarankiškumą, kad galėtų visada veikti pagal judėjimo principus. Tai principas, kuris įpareigoja atsiriboti nuo įtakos ir pasiūlymų, kas, kaip ir kada turi būti stebima. Stebėseną organizuojama vertinant galiojančius standartus ir kiek priėmimo sąlygos šiuos standartus atitinka.

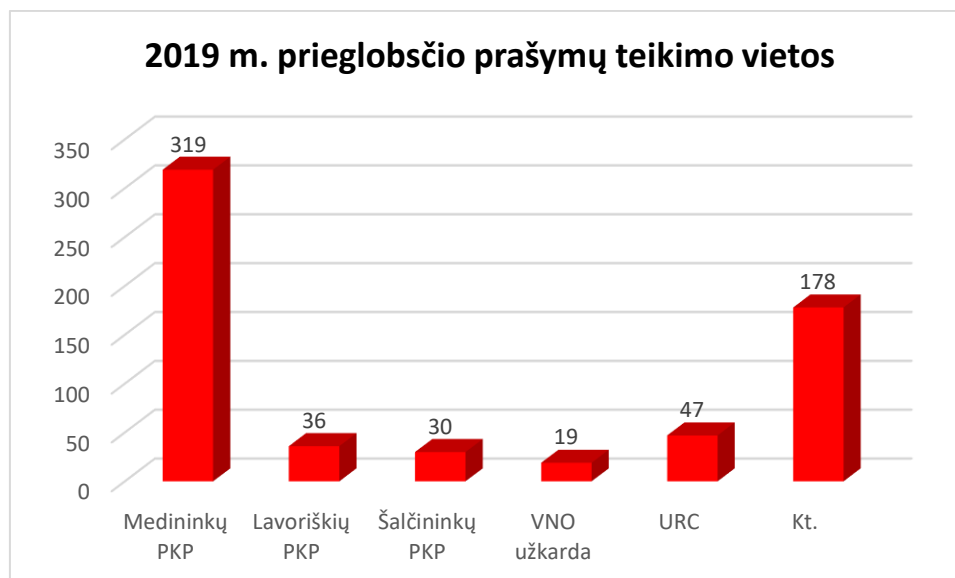
3. 2019 METŲ STEBĖJIMO VIZITŲ BENDRA INFORMACIJA

2019 metais VSAT pareigūnai informavo LRK stebėtojus apie 368 prieglobsčio prašymus. Tai sudaro 56 proc. visų Lietuvoje pateiktų prieglobsčio prašymų. LRK stebėtojai PMIF finansuojamo projekto rėmuose stebėjo 122 prašytojų priėmimo sąlygas, t. y. 18 proc. visų prieglobsčio pasiprašiusių užsieniečių ir 33 proc. užsieniečių, apie kurių prieglobsčio prašymus informaciją gavome. Apjungus PMIF finansuojamo ir JTVPK finansuojamo projekto rezultatus, 2019 m. LRK stebėtojai stebėjo iš viso 218 prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygas, t. y. 33 proc. visų prieglobsčio prašiusių užsieniečių ir 59 proc. užsieniečių, apie kurių prieglobsčio prašymus informaciją gavome.

Dauguma iš stebėtų prieglobsčio prašytojų – Rusijos Federacijos piliečiai (68) bei Tadžikistano piliečiai (39). Pažymėtina, kad tai dvi didžiausios prieglobsčio prašytojų grupės 2019 m. – 217 Tadžikistano piliečių ir 281 Rusijos Federacijos piliečių kreipėsi dėl prieglobsčio suteikimo.

Daugiausiai prieglobsčio prašymų pateikta Medininkų PKP – 319 prieglobsčio prašymų, 47 prieglobsčio prašymai pateikti URC, 36 – Lavoriškių PKP (žr. 8 pav.).

8 pav. 2019 m. prieglobsčio prašymų pateikimo vietos

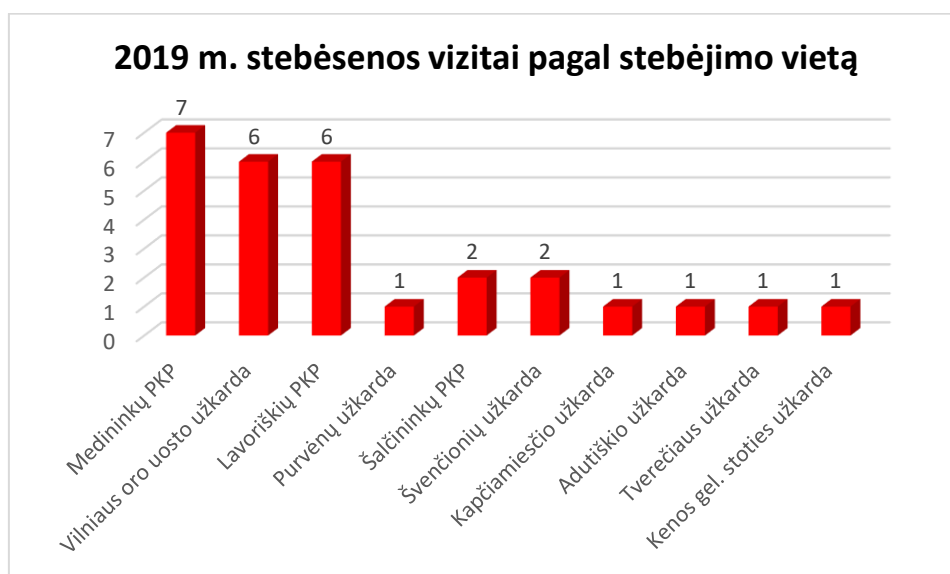

PMIF finansuojamo projekto rėmuose „Prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėseną“ vykdyti 28 prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų stebėsenos vizitai ir parengtos 28 ataskaitos. Visi 28 vizitai buvo *ad hoc* stebėsenos vizitai, kurie vykdomi, gavus pranešimus apie PKP prieglobsčio prašančius užsieniečius. 6 kartus buvo stebėtos priėmimo sąlygos prieglobsčio prašytojų, į Lietuvą

grąžintų pagal Dublino III Reglamentą, visais kitais atvejais – užsieniečiai PKP arba užkardoje kreipėsi dėl prieglobsčio bendra tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kur daugiausiai prieglobsčio prašymų buvo pateikta, daugiausiai stebėsenos vizitų ir buvo atlikta Medininkų PKP, Vilniaus oro uosto užkardoje bei Lavoriškių PKP (žr. 9 pav.). Taip pat reikia pastebėti, kad bent vienas stebėsenos vizitas, vertinant priėmimo sąlygas PKP ar užkardose, buvo atliktas 9 iš 12 Lietuvos-Baltarusijos pasienyje esančių PKP ir užkardų (dar dviejuose PKP – Tverečiaus ir Latežerio – 2019 m. prieglobsčio prašymai nebuvo pateikti).

9 pav. Stebėsenos vizitai pagal stebėjimo vietą

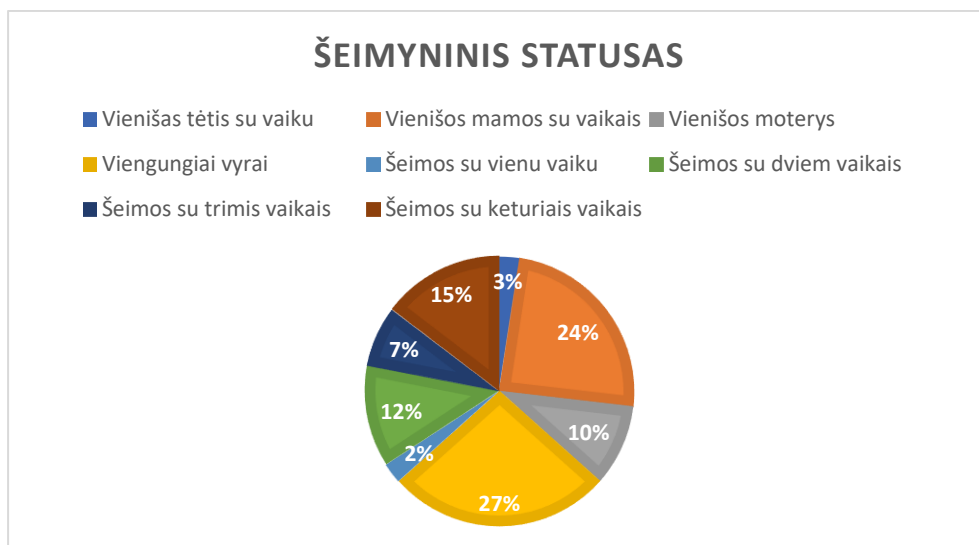
Bendra stebėsenos vizitų išsklotinė pagal datas:

1. 2019 m. sausio 15 d. Vilniaus oro uosto užkarda;
2. 2019 m. vasario 5 d. Medininkų PKP;
3. 2019 m. vasario 14 d. Vilniaus oro uosto užkarda;
4. 2019 m. vasario 14 d. Lavoriškių PKP;
5. 2019 m. kovo 14 d. Medininkų PKP;
6. 2019 m. kovo 29 d. Vilniaus oro uosto užkarda;
7. 2019 m. kovo 29 d. Vilniaus oro uosto užkarda
8. 2019 m. balandžio 10 d. Vilniaus oro uosto užkarda;
9. 2019 m. birželio 26 d. Vilniaus oro uosto užkarda;
10. 2019 m. birželio 27 d. Medininkų PKP;
11. 2019 m. birželio 27 d. Lavoriškių PKP;
12. 2019 m. liepos 22 d. Purvėnų užkarda;

13. 2019 m. liepos 22 d. Šalčininkų PKP;
14. 2019 m. liepos 31 d. Medininkų PKP;
15. 2019 m. rugpjūčio 5 d. Medininkų PKP;
16. 2019 m. rugpjūčio 22 d. Lavoriškių PKP;
17. 2019 m. rugsėjo 4 d. Šalčininkų PKP;
18. 2019 m. rugsėjo 5 d. Medininkų PKP;
19. 2019 m. rugsėjo 13 d. Švenčionių PKP;
20. 2019 m. spalio 8 d. Lavoriškių PKP;
21. 2019 m. spalio 9 d. Kapčiamiesčio PKP;
22. 2019 m. spalio 21 d. Lavoriškių PKP;
23. 2019 m. spalio 21 d. Medininkų PKP;
24. 2019 m. lapkričio 19 d. Adučiškio užkarda;
25. 2019 m. lapkričio 19 d. Švenčionių užkarda;
26. 2019 m. lapkričio 19 d. Tverečiaus užkarda;
27. 2019 m. gruodžio 19 d. Kenos geležinkelio stoties užkarda;
28. 2019 m. gruodžio 19 d. Lavoriškių PKP.

Stebėsenos vizitų metu buvo stebimi skirtingą šeimyninį statusą turintys žmonės: viengungiai vyrai (11) ir vienišos moterys (4), vienišos mamos su nepilnamečiais vaikais (10 – iš jų: viena mama su vienu vaiku, vienišos mamos su dviem vaikais – 2, vienišos mamos su trimis vaikais – 5, vienišos mamos su keturiais vaikais, viena vieniša mama su penkiais vaikais), vienišas tėtis su nepilnamete dukra (1), skirtingą vaikų skaičių auginančios šeimos (viena šeima su vienu vaiku, 5 – su dviem vaikais, 3 – su trimis vaikais, 6 – su keturiais vaikais) (žr. 10 pav.).

10 pav. Prieglobsčio prašytojų šeimyninis statusas fiksuotas stebėsenos vizitų metu

4. PRIĖMIMO SĄLYGŲ STEBĖSENOS VIZITŲ METU UŽFIKSUOTI ATVEJAI 2019 METAIS

Šioje ataskaitos dalyje aptariami stebėsenos vizitų metu užfiksuoti priėmimo sąlygų trūkumai, į kuriuos norėtume atkreipti dėmesį, susiję su prieglobsčio prašytojų prieiga prie prieglobsčio procedūros, apgyvendinimo patalpomis, maitinimu (mažamečių vaikų poreikiais), laisvės ribojimo situacijomis pasienio kontrolės punktuose, medicininių paslaugų prieinamumu bei kokybe ir apgyvendinimo pasienio kontrolės punktuose bei užkardose terminu.

4.1. PRIEIGA PRIE PRIEGLBSČIO PROCEDŪROS

Vadovaujantis šios ataskaitos 1.1 poskyryje „Prieiga prie prieglobsčio procedūros“ pateikiamais standartais, iš visų stebėtų atvejų per ataskaitinį laikotarpį reikia paminėti 8 atvejus, kai buvo nustatyti prieglobsčio prašytojų sunkumai pateikiant prieglobsčio prašymus, t. y. prieglobsčio prašantys asmenys netinkamai ar ne iš karto identifikuoti:

- 2019 m. birželio 12 d. vizitas Medininkų PKP (Tadžikistano pilietis);
- 2019 m. birželio 25 d. vizitas Medininkų PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai);
- 2019 m. rugpjūčio 20 d. vizitas Medininkų PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai);
- 2019 m. rugsėjo 2 d. vizitas Šalčininkų PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai);
- 2019 m. rugsėjo 12 d. vizitas Medininkų PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai);
- 2019 m. rugsėjo 28 d. vizitas Lavoriškių PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai);
- 2019 m. gruodžio 13 d. vizitas Medininkų PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai);
- 2019 m. gruodžio 13 d. vizitas Lavoriškių PKP (Rusijos Federacijos piliečiai, čečėnai).

Visais nurodytais atvejais prieglobsčio prašymai buvo priimti ne iš karto: rugsėjo 2 d., 12 d. atvejais, prieglobsčio prašytojų teigimu, prieglobsčio prašymai priimti iš 3 karto. Birželio 25 d., gruodžio 13 d. Medininkų PKP ir Lavoriškių PKP, prieglobsčio prašytojų teigimu, juos bandė įsodinti į automobilius, vežančius atgal į Baltarusiją. Rugpjūčio 20 d. atveju, prieglobsčio prašytojai atvyko į Lietuvą rugpjūčio 19 d., tačiau jų prieglobsčio prašymai nebuvo priimti. Prieglobsčio prašytojų teigimu, jie naktį praleido lauke, vaikai miegojo sunkvežimyje. Rugsėjo 28 d. atveju, prieglobsčio prašytojai laukė parą, kol jų prašymai bus priimti ir vėlgi, jų teigimu, naktį praleido lauke su vaikais. Visais minėtais atvejais prieglobsčio prašytojai skundėsi, kad, kol nebuvo priimti prieglobsčio prašymai, – pareigūnai elgėsi grubiai, piktai.

Pažymėtina tai, kad nustatyti 11 atvejų iš stebėtų 28, kai prieglobsčio prašytojai prieglobsčio prašymus pateikė pasitelkę advokato pagalbą. Atveju, kad prieglobsčio prašymai nebūtų priimti, kai asmenis lydi advokatas, nustatyta nebuvo.

Rekomenduojame:

- Organizuoti pasienio kontrolės punktuose dirbantiems pareigūnams mokymus apie prieglobsčio procedūras;
- Užtikrinti prieglobsčio ieškančio žmogaus teisę prašyti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis.

4.2. APGYVENDINIMAS

Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo sąlygos vertintos vadovaujantis ataskaitos 1.3. poskyryje „Priėmimo sąlygos“ pateikiamais standartais, juos apibendrinus esminės apgyvendinimo gairės yra šios:

- Prieglobsčio prašytojai apgyvendinami patalpose, atitinkančiose priėmimo sąlygų standartus bei galiojančias Lietuvos higienos normas. Prieglobsčio prašytojų apgyvendinimui skirtos patalpos privalo atitikti tinkamų priėmimo sąlygų standartus: patalpose būti natūralus apšvietimas (koeficientas 0,5), kas reiškia, kad patalpose, kuriose prieglobsčio prašytojai yra apgyvendinami, privalo būti langas; taip pat tose patalpose privalo būti šildymas ir vėdinimas; sanitarinis mazgas bei dušas; baldai (lova, stalas); minimalios higienos priemonės (tualetinis popierius, muilas), išduota švari patalynė;
- Jeigu pasienio kontrolės punktuose nėra galimybių prieglobsčio prašytojams užtikrinti tinkamų priėmimo sąlygų prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimo laikotarpiu, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, suderinusi su Migracijos departamentu, priima sprendimą įleisti prieglobsčio prašytoją į Lietuvos Respubliką ir prieglobsčio prašytojas apgyvendinamas apgyvendinimo centruose ar priėmimo sąlygoms keliamus reikalavimus atitinkančiose apgyvendinimo vietose.

Stebėsenos vizitų metu septyniuose stebėtuose PKP ar užkardose apgyvendinimo sąlygų trūkumų nenustatyta. Visgi trūkumų nustatyta Vilniaus oro uosto užkardoje, Šalčininkų PKP ir Medininkų PKP. Toliau situacijas iliustruojame konkrečiais pavyzdžiais

2019 m. vasario 13 d. stebėtos 6 Rusijos Federacijos piliečių šeimos priėmimo sąlygos Vilniaus oro uosto užkardoje. Šeima su keturiais mažamečiais vaikais kaip vieną iš didžiausių iššūkių laukiant tolimesnės procedūros įvardijo tvankias, nevėdintas patalpas, kuriose yra labai karšta. Taip pat pokalbio metu stebėtoja išsiaiškino, kad kambaryje prieglobsčio prašytojai rado nešvarią ir

nemalonų kvapą skleidžiančią patalynę. Dėl šios priežasties jie patalynės nenaudojo ir miegojo ant nepaklotų lovų. 2019 m. kovo 28 d. stebėsenos vizito Vilniaus oro uosto užkardoje metu Irano ir Kazachstano piliečiai taip pat akcentavo nevėdinamas patalpas, kuriose labai karšta. Nei patalynės, nei užvalkalų jie apskritai negavo.

Šalčininkų PKP, anot pareigūnų, antrame aukšte esantis dušas skirtas ne prieglobsčio prašytojams, tačiau nustatyta nevienoda pareigūnų taikoma praktika. 2019 m. liepos 29 d. atveju dušu leista pasinaudoti čečėnų tautybės merginai, kai stebėtoja paklausė pareigūno apie galimybę. Taip pat 2019 m. rugsėjo 16 d. stebėsenos vizito metu nustatyta, kad čečėnų tautybės piliečiams leista pasinaudoti dušu, jiems pasiprašius.

2019 m. spalio 21 d. vizito Medininkų PKP metu nustatytos netinkamos prieglobsčio prašytojams skirtų patalpų sąlygos: kriauklė ir dušas nešvarūs, rudos apnašos pakraščiuose, sulūžusi sofas atrama.

Rekomenduojame:

- Prieglobsčio prašytojus apgyvendinti ten, kur yra sudarytos tinkamos sąlygos, atitinkančios prieglobsčio prašytojų priėmimo standartus – apgyvendinimo centrai, alternatyvaus apgyvendinimo būstai, PKP ir užkardos, kuriose priėmimo sąlygos atitinka prieglobsčio prašytojų priėmimo standartus;
- Laikytis Lietuvos higienos normų ir visiems prieglobsčio prašytojams išduoti švarią patalynę;
- Visuose PKP ir užkardose užtikrinti privačių ir bendro naudojimo patalpų švarą.

4.3. MAITINIMAS

Vadovaujantis ataskaitos 1.3. poskyryje „Priėmimo sąlygos“ pateikiamais standartais bei maitinimo normomis, įsigaliojusioms nuo 2016 metų, taip pat atsižvelgiant į PMIF finansuojamo projekto papildomų maisto davinių prieglobsčio prašytojams skyrimo PKP ar užkardose tvarką, toliau pateikiama informacija apie maitinimo sąlygas prieglobsčio prašytojų priėmimo ir apgyvendinimo PKP bei užkardose metu.

Dėl padidėjusio prieglobsčio prašytojų skaičiaus ir augančio neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų Migracijos departamente prie LR VRM likučio sumažėjo apgyvendinimo centrų galimybės apgyvendinti centruose prieglobsčio prašytojus, todėl 2019 m. pailgėjo PKP bei užkardose apgyvendintų prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo trukmė. Tai iš esmės stipriai keitė visą maitinimo kokybės situaciją.

Prieglobsčio prašytojų maitinimo organizavimas pasienyje vertintas remiantis tokiais standartais:

- Sausi maisto daaviniai neužtikrina pilnavertės mitybos, kurią sudaro baltymai, angliavandeniai bei riebalai, siekiant užtikrinti gerą žmogaus sveikatą³;
- Per dieną suaugęs vyras, kurio aktyvumas vidutinis, turi suvartoti apie 2600 kcal, moteris – 2100 kcal.⁴;
- Skirtingos maitinimo normos ir reikalavimai taikomi suaugusiems asmenims, nėščioms bei žindančioms moterims ir nepilnamečiams⁵.

Pasienio kontrolės punkte VSAT teikiamą sauso maisto daavinį sudaro: vanduo, razinos, konservai, kvietinės lazdelės. Projekto „Prieglobsčio prašytojų priėmimo, užimtumo ir gyvenimo sąlygų gerinimas“ Nr. PMIF – 1.1.4-K-02-001, kurio rėmuose Caritas organizuoja maisto paketų pirkimą, sauso maisto daavinį sudaro: natūralus mineralinis vanduo, greitai paruošiama avižinė košė, troškinta konservuota jautiena, sriuba stiklainyje, duonos lazdelės, arbata, džiovintų uogų ir riešutų mišinys „Jaunimo“. Papildomi maisto produktai (vaikams): įvairių vaisių tyrė, bananų tyrėlė stiklainyje, riestainiai, džiovintų uogų mišinys.

Tenka pastebėti, kad Caritas nupirkti maisto daaviniai dėl nuo rugpjūčio mėnesio išaugusio prieglobsčio prašytojų skaičiaus ir jų ilgesnės apgyvendinimo trukmės pasienyje baigėsi per mėnesį. Caritas 2019 m. lapkričio mėn. informavo, kad visos 3 metų laikotarpiui skirtos lėšos prieglobsčio prašytojų maitinimui pasienyje išnaudotos. Lėšų buvo ieškoma iš kitų šaltinių, tačiau gruodžio mėn. Lietuvos Respublikoje pateikti 110 prieglobsčio prašymų vėl nulėmė greitą Carito teikiamų maisto daavinių suvartojimą, ypač Vilniaus rinktinės pasienio kontrolės punktuose. Visais 2019 m. rugpjūčio – gruodžio mėn. stebėtais atvejais, prieglobsčio buvo pasiprašę 3-6 asmenų šeimos ir visi atvejai PKP ar užkardose išbuvo ilgiau nei 72 val.

Visų 28 stebėsenos vizitų metu užfiksuota, kad prieglobsčio prašytojai skundžiasi maistu, jų nepakankamumu arba maisto daavinio pateikimu po skirtingo laikotarpio: 2019 m. birželio 26 d. Vilniaus oro uosto užkardoje Libijos piliečiui maisto daavinys buvo išduotas tik po paros jam paprašius maisto. 2019 m. rugsėjo 5 d. Medininkų PKP tadžikų šeima su trimis vaikais skundėsi, kad vaikai serga,

---

³ Prieinama čia:

https://www.who.int/nutrition/publications/nutrientrequirements/healthy_diet_fact_sheet_394.pdf?ua=1

⁴ 2016 m. birželio 23 d. LR sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl rekomenduojamų paros maistinių medžiagų ir energijos normų tvirtinimo pakeitimo“ Nr. V-836 prieinama čia: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4bd890f0428011e6a8ae9e1795984391>

⁵ Žr. 3 išnašą ir prieinama čia: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250796/9789241549912-eng.pdf?sequence=1>

jiems trūksta karšto maisto. 2019 m. rugsėjo 13 d. Švenčionių užkardoje dvi šeimos: tadžikė (nėščia) su dviem vaikais bei čečėnų šeima su keturiais vaikais taip pat skundėsi karšto maisto trūkumu vaikams. 2019 m. spalio 9 d. Kapčiamiesčio užkardoje 5 čečėnų tautybės asmenys negavo maisto pakuočių 3-4 paras.

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje ataskaitas, galima daryti tokias išvadas:

- Pasienio kontrolės punktuose teikiami maisto paketai tinkami tik kaip vienkartinis maitinimas, o ne ilgesniam nei 48 val. vartojimui;
- Pasienio kontrolės punktuose teikiami VSAT maisto paketai nepritaikyti pažeidžiamų asmenų (tarp jų vaikų) maisto poreikiams;
- PMIF finansuojamo projekto papildomų maisto davinių kiekio prieglobsčio prašytojams išaugus prieglobsčio prašytojų skaičiui ir pailgėjus jų buvimo PKP ir užkardose laikui, nepakako;
- Prieglobsčio prašytojų palydėjimas į parduotuvę yra gera praktika, tačiau pastebėta, kad dažnu atveju prieglobsčio prašytojai neturi lėšų arba pagyvenę pasienyje ilgesnį laiką (daugiau nei 48 val.), lėšas pabaigia.

Rekomenduojame:

- Svarstyti maisto paketo turinį arba alternatyvius maitinimo pasienio kontrolės punkte variantus tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti ilgesnį nei 48 val. laiką;
- 48 val. laikotarpiu kasdien įteikti prieglobsčio prašytojams priklausančius maisto paketus bei iškart atvykus į prieglobsčio prašytojams skirtas patalpas.

4.4. NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ PRIĖMIMO SĄLYGOS

Remiantis ataskaitos 1.5 poskyryje „Pažeidžiami asmenys“ nurodytais standartais, pateikiame stebėsenos metu užfiksuotą informaciją apie nepilnamečių vaikų priėmimo sąlygas PKP bei užkardose. Jau minėta, kad 2019 m. vienas iš pagrindinių iššūkių organizuojant priėmimo sąlygas buvo prieglobsčio prašytojų apgyvendinimas PKP bei užkardose ilgiau nei 48 val. Dauguma atvejų buvo stebėtos šeimos, turinčios nepilnamečių vaikų, priėmimo sąlygos. 22 stebėsenos vizitų iš 28 atvejais PKP ar užkardose buvo apgyvendintos šeimos, auginančios 1-5 nepilnamečius vaikus.

Gyvenant PKP ar užkardose ilgiau nei 48 val. be tokių poreikių kaip maitinimas, reikiamos higienos priemonės vaikams, taip pat apribotas vaikų laisvalaikis: nėra tinkamų sąlygų ir priemonių žaisti, visuose stebėtuose PKP, Kenos geležinkelio stoties ir Vilniaus oro uosto užkardose ribojamas patekimas į lauką.

Toliau pateikiami pavyzdžiai, fiksuoti stebėsenos vizitų metu.

2019 m. rugsėjo 5 d. Medininkų PKP tadžikų šeima skundėsi, kad sąlygų vaikams pabūti lauke nėra, vaikams reikia žaislų, karšto maisto. 2019 m. spalio 9 d. Kapčiamiesčio užkardoje čečėnų tautybės šeima skundėsi, kad vaikams nėra ką veikti, jiems reikia į mokyklą. 2019 m. rugsėjo 13 d. Švenčionių užkardoje čečėnų tautybės piliečiai bei tadžikų šeima skundėsi, kad trūksta karšto maisto, sauskėlių, higienos priemonių, sąlygų ir priemonių vaikams žaisti. 2019 m. lapkričio 19 d. Tverėčiaus užkardoje Tadžikistano piliečių šeima skundėsi, kad vaikams reikia eiti į mokyklą, vaikai nori žaisti, trūksta šilto maisto, reikia gydytojų apžiūros, slegia grotos. 2019 m. lapkričio 19 d. Švenčionių užkardoje čečėnų ir tadžikų šeimos skundėsi, kad vaikai privalo eiti į mokyklą, trūksta žaidimų priemonių, šilto maisto, gydytojų apžiūros, erdvės bei lovos. 2019 m. lapkričio 19 d. Adučiškio užkardoje tadžikų šeima nurodė, kad kurį laiką patalpoje buvo šalta, trūksta drabužių. 2019 m. gruodžio 19 d. Lavoriškių PKP čečėnų tautybės šeima skundėsi, kad vaikai nevalgo VSAT maisto davinių, nuolat alkani, nemiega, verkia, trūksta vandens, nėra galimybės išeiti į lauką, nėra skalbimo mašinos, nėra virtuvės. 2019 m. gruodžio 19 d. Kenos geležinkelio stoties užkardoje čečėnų šeima skundėsi, kad liūdna, negalima išeiti į lauką.

Apibendrinant stebėtas situacijas, šeimos vaikų priėmimo sąlygomis aktyviau skundėsi nuo 2019 m. rugsėjo mėn., kai padidėjo prieglobsčio prašytojų skaičius, pasienyje visos prieglobsčio prašytojų patalpos buvo užimtos, apgyvendinimas PKP bei užkardose tęsėsi gerokai ilgiau nei 48 val. (kai kuriais atvejais – iki 28 d.), nes trūko vietų URC bei PPC.

Pažymėtina, kad visose PKP, Vilniaus oro uosto bei Kenos geležinkelio stoties užkardose nėra galimybių vaikams žaisti lauke bei būti gryname ore. Švenčionių, Kapčiamiesčio, Tverėčiaus bei Adučiškio užkardose vaikai gali būti ir žaisti lauke, tačiau Adučiškio ir Tverėčiaus užkardose apskritai nėra prieglobsčio prašytojams skirtų patalpų: jie gyvena sulaukytiems asmenims skirtose patalpose (grotuose su klozetais viduryje kambario).

Rekomenduojame:

- Priėmimo sąlygos iš esmės nėra tinkamos šeimoms su nepilnamečiais vaikais, apgyvendinant jas PKP ir užkardose ilgiau nei 48 val., todėl rekomenduojame spręsti šią problemą ieškant alternatyvių apgyvendinimo vietų ir užtikrinant vaikams tinkamas priėmimo sąlygas: buvimą gryname ore, tinkamą maistą bei drabužius, gydytojų apžiūrą, vaikų laisvalaikį ir užimtumą⁶.

---

⁶ EASO gairės dėl priėmimo sąlygų: veiklos standartai ir rodikliai. Prieinama čia: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on-ReceptionConditions-LT.pdf>

4.4. JUDĖJIMO LAISVĖS RIBOJIMAS

Pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus, niekas negali būti sulaikomas ilgiau nei 48 valandoms be kompetentingo teismo sprendimo ar iki 48 valandų be kompetentingo pareigūno sprendimo. Bet koks asmenų judėjimo laisvės suvaržymas, jeigu nėra kompetentingos institucijos sprendimo, yra neteisėtas ir neleistinas.

Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys, kad pagal prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašą, prieglobsčio prašytojai PKP patalpose laukia Migracijos departamento prie LR VRM sprendimo priėmimo. Sprendimo priėmimo laukimas ir asmens sulaikymas yra dvi skirtingos sąvokos. Sutiktina, kad PKP teritorijoje gali būti taikytini tam tikri asmens judėjimo laisvės apribojimai, tačiau tokie apribojimai negali būti pernelyg dideli ir realiai būti prilyginti visiškam asmens laisvės suvaržymui/sulaikymui.

Apibendrinus stebėsenos vizitų pasienyje nustatytus trūkumus, reikia pabrėžti, kad prieglobsčio prašytojų laisvės ribojimas, kuris gali būti prilyginamas jų sulaikymui, yra vienas iš pagrindinių pasikartojančių trūkumų, nustatytų stebėsenos vizitų metu. Seniau statytose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose nebuvo numatytų patalpų prieglobsčio prašytojams, tad jau esamos patalpos buvo pritaikytos šiam tikslui. Patalpų specifiška, ypač tais atvejais, kai jos yra oro uosto ar pasienio ruožo teritorijoje, ne visada leidžia užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę. Toliau pateikiami stebėsenos metu užfiksuoti atvejai, kai faktiškai buvo ribojama nesulaikytų prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė. Toks laisvės ribojimas galėtų būti prilyginamas jų sulaikymui.

2019 m. birželio 13 d. fiksuotas atvejis, kai Tadžikistano pilietis Lavoriškių PKP buvo sulaikytas (tiek paties prieglobsčio prašytojo, tiek pareigūno teigimu, tačiau kiek laiko nėra vienas nurodyti negalėjo), o po išleidimo iš sulaikymo patalpų – neišleidžiamas į lauką, kad, anot pareigūnų, nepabėgtų.

22 atvejais iš 28 stebėsenos vizitų Vilniaus oro uosto užkardoje, Medininkų PKP, Lavoriškių PKP, Šalčininkų PKP, Kenos geležinkelio stoties užkardoje buvo fiksuojamas prieglobsčio prašytojų laisvės ribojimas būti gryname ore. Švenčionių, Kapčiamiesčio, Adutiškio bei Tverečiaus užkardose sudarytos visos sąlygos prieglobsčio prašytojams būti lauke ir jų laisvė nėra ribojama.

Rekomenduojame:

- Apyvadinant žmones Vilniaus oro uosto ir kitose užkardose ar pasienio kontrolės punktuose, kuriuose patalpos yra rakinamos ar nėra galimybės išeiti į lauką, yra nepagrįstai suvaržoma prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvė. Rekomenduojama užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę ir garantuoti, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra kompetentingo teismo ar pareigūno sprendimo dėl asmens sulaikymo.

- Faktiškai pasienyje sulaikytiems prieglobsčio prašytojams nėra garantuojama teisė, kuri yra įtvirtinta teisės aktuose, pabūti gryname ore. Šiuo metu prieglobsčio prašytojų buvimas lauke priklauso tik nuo pareigūnų geranoriškumo ir asmeninės iniciatyvos. Rekomenduojama numatyti ir užtikrinti galimybę prieglobsčio prašytojams pabūti gryname ore.

4.5. MEDICINOS PASLAUGŲ PRIEINAMUMAS

Prieglobsčio prašytojai yra drausti privalomuoju sveikatos draudimu, todėl turi turėti galimybę gauti II bei III lygio medicinos paslaugas Lietuvoje. Laukdami sprendimo pasienio kontrolės punktuose ar užkardose – jie turi būti informuojami apie galimybę išsikviesti Greitąją medicinos pagalbą (GMP), esant sveikatos sutrikimams.

Pastebėtina, kad GMP funkcija yra užtikrinti greitąją medicinos pagalbą, esant ūmioms būklėms ar grėsmei gyvybei su galimybe vežti į ligoninę. GMP neišrašo receptų vaistams ir negydo peršalimo virusais sergančių vaikų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad, jei pasienyje yra mama su keliais mažamečiais vaikais ir GMP siūlo vieną vaiką vežti į ligoninę, lieka klausimas dėl kitų vaikų, kurių GMP nesiveža kartu dėl vietos automobilyje trūkumo ir lovų trūkumo ligoninėje.

2019 m. stebėtų vizitų metu GMP iškviesta 3 kartus, tačiau medicinos paslaugų poreikis (sveikatos sutrikimai ir bloga psichologinė būseną) užfiksuota 9 stebėsenos vizitų metu. Žemiau pateikiami konkretūs pavyzdžiai iš stebėsenos vizitų.

2019 m. birželio 27 d. stebėsenos vizito Lavoriškių PKP metu užfiksuota, kad Tadžikistano pilietis skundėsi skrandžio skausmais ir prasta psichologine būkle. 2019 m. birželio 17 d. jam buvo iškviesta GMP, bet indikacijų vežti į ligoninę dėl skrandžio skausmų ar psichologinės būklės nebuvo, vaistų receptų GPM neišrašo, todėl reikalinga medicinos pagalba tadžikui nebuvo suteikta. 2019 m. rugsėjo 5 d. vizito Medininkų PKP metu nustatyta, kad serga vaikai (peršalę, kosti), reikalinga gydytojo apžiūra, galimai vaistai, tačiau reikiama medicinos pagalba nesuteikta. 2019 m. spalio 21 d. Medininkų PKP Tadžikistano pilietė nurodo, kad skauda pilvo srityje. Anot pareigūnų, buvo iškviesta GMP, bet moteris nesileido apžiūrima paramediko vyro. Prieglobsčio prašytojos teigimu, ji nesuprato, jog tai buvo GMP paramedikas. Tinkama medicininė pagalba nebuvo suteikta. 2019 m. spalio 23 d. Švenčionių užkardoje stebėtos čečėnų ir tadžikų šeimų priėmimo sąlygos. Vienai prieglobsčio prašytojai dėl silpnos savijautos iškviesta GMP. GMP pasiūlius vykti į ligoninę, ši nesutiko, nes negalėjo ir nenorėjo vaikų palikti vienų užkardoje. Taigi medicinos pagalba jai nebuvo suteikta. 2019 m. lapkričio 19 d. Tverečiaus užkardoje apgyvendinta tadžikų šeima: mama ir penki jos vaikai, kuriems reikalinga medicininė apžiūra: vienas vaikas albinosas ir labai jautrus šviesai, jam reikia spec. akinų, kitas vaikas vaikystėje patyręs traumą, turi fizinę negalią, trečiam vaikui reikalinga odontologo pagalba, nes skauda dantį. Tinkama

medicinos pagalba nesuteikta. 2019 m. Kenos geležinkelio stoties užkardoje čečėnų tautybės šeimai taip pat buvo reikalinga medicinos pagalba: kūdikis turėjo temperatūros, kitam vaikui buvo atsiradęs bėrimas (šišai) ant odos. Medicinos pagalba nebuvo suteikta.

Pažymėtina, kad ataskaitiniu laikotarpiu stebėsenos vizitų metu užfiksuota, kad pasienyje gyveno ir dvi nėščios moterys, kurioms buvo reikalinga ginekologo priežiūra.

Rekomenduojame:

- Spręsti medicininių paslaugų prieinamumą pasienyje, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti PKP ar užkardose ilgesnį nei 48 val. laikotarpį, sudarant sutartis su artimiausiomis medicininių paslaugų įstaigomis ar ieškant alternatyvių apgyvendinimo vietų, kuriose atitinkamai būtų priskiriama įstaiga, teikianti medicinos paslaugas ir sveikatos priežiūrą.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

2019 m. visa priėmimo sąlygų sistema patyrė keletą iššūkių. Pirmiausiai pastebimas prieglobsčio prašytojų skaičiaus augimas, ypatingai suintensyvėjęs antroje 2019-ųjų metų pusėje. Antra, augantis Migracijos departamento prie LR VRM neišnagrinėtų prieglobsčio prašymų likutis. Trečia, nejudant prieglobsčio prašytojams, sumažėję prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo centruose galimybės ir dėl to pailgėjusi nei 48 val. apgyvendinimo pasienyje trukmė. Ketvirta, nemažas atvykusių daugiavaikių prieglobsčio prašytojų šeimų skaičius pasienyje. Nustačius ataskaitoje aprašytus priėmimo sąlygų trūkumus, pateiktos tokios rekomendacijos:

- Labai atsakingai įvertinti didėjantį prieglobsčio prašytojų skaičių Lietuvoje ir šalies pasirengimą užtikrinti tinkamas priėmimo sąlygas, esant prieglobsčio prašytojų padidėjimui. Nė viena PKP ar užkarda nėra pasiruošusi atliepti tinkamų sąlygų apgyvendinimui ilgiau negu 48 val., todėl reikia planuoti kitas alternatyvas ir joms iš anksto atsakingai ruoštis, įtraukiant ir pasitelkiant į pagalbą kitas atsakingas organizacijas.
- Organizuoti pasienio kontrolės punktuose dirbantiems pareigūnams mokymus apie prieglobsčio procedūras;
- Užtikrinti prieglobsčio ieškančio žmogaus teisę prašyti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis;
- Prieglobsčio prašytojus apgyvendinti ten, kur yra sudarytos tinkamos sąlygos, atitinkančios prieglobsčio prašytojų priėmimo standartus – apgyvendinimo centrai, alternatyvaus apgyvendinimo būstai, PKP ir užkardos, kuriose priėmimo sąlygos atitinka prieglobsčio prašytojų priėmimo standartus;
- Suteikti visą reikalingą informaciją prieglobsčio prašytojams apie buitines sąlygas PKP bei užkardose: maitinimosi tvarka ir galimybės, prausimosi vietos ir galimybės gauti higienos priemonės, virtuvė ir jos reikmenys, išėjimo į lauką tvarka, galimybė nuvykti į parduotuvę ir kt. reikalingą informaciją;
- Laikytis Lietuvos higienos normų ir visiems prieglobsčio prašytojams išduoti švarią patalynę;
- Visuose PKP ir užkardose užtikrinti privačių ir bendro naudojimo patalpų švarą;
- Svarstyti maisto paketo turinį arba alternatyvius maitinimo pasienio kontrolės punkte variantus tais atvejais, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti ilgesnį nei 48 val. laiką;
- 48 val. laikotarpiu kasdien įteikti prieglobsčio prašytojams priklausančius maisto paketus bei iškart atvykus į prieglobsčio prašytojams skirtas patalpas;
- Priėmimo sąlygos ypatingai nėra tinkamos šeimoms su nepilnamečiais vaikais, apgyvendinant jas PKP ir užkardose ilgiau nei 48 val., todėl rekomenduojame spręsti šią problemą ieškant

- alternatyvių apgyvendinimo vietų ir užtikrinant vaikams tinkamas priėmimo sąlygas: vaikų laisvalaikį ir užimtumą, buvimą gryname ore, tinkamą maistą bei drabužius, gydytojų apžiūrą;
- Užtikrinti prieglobsčio prašytojų judėjimo laisvę ir garantuoti, kad ji nebūtų ribojama, kai nėra kompetentingo teismo ar pareigūno sprendimo dėl asmenų sulaikymo;
  - Numatyti ir užtikrinti galimybę prieglobsčio prašytojams pabūti gryname ore;
  - Spręsti medicininių paslaugų prieinamumą pasienyje, kai prieglobsčio prašytojai lieka apgyvendinti PKP ar užkardose ilgesnį nei 48 val. laikotarpį, sudarant sutartis su artimiausiomis medicininių paslaugų įstaigomis ar ieškant alternatyvių apgyvendinimo vietų, kuriose atitinkamai būtų priskiriama įstaiga, teikianti medicinos paslaugas ir sveikatos priežiūrą.
  - Teikti informaciją Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtojoms apie naujus prieglobsčio prašytojus el. paštu stebesena@redcross.lt, pateikiant prieglobsčio prašytojų skaičių, šalį iš kurios atvyko, lytį, gimimo metus, šeimos sudėtį bei pažeidžiamumą (pvz., sveikatos sutrikimai, nėštumas).

Ataskaitą parengė:

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus stebėtoja Viktorija Andreikėnaitė